

Ritva Kurki

Totuus teki vapaaksi

Toimittanut Raija Kurki

BoD

Totuus teki vapaaksi

Ritva Kurki

Totuus teki vapaaksi

Toimittanut Raija Kurki

© 2019 Elisabeth Byland
© 2019 Jorma Hentilän artikkelin osalta: Jorma Hentilä

Kuva: Ritva Kurjen kotialbumista
Toimittaja: Raija Kurki

Kustantaja: BoD™ – Books on Demand, Helsinki, Suomi
Valmistaja: Books on Demand GmbH, Norderstedt, Saksa
ISBN: 9789528018834

Sisältö

Toimittajan esipuhe	7
Ritva Kurjen esipuhe	9
Puu ei kaatunut – eräs kasvutarina	13
Nouse, ole kirkas! Otteita päiväkirjasta 1979–2002	101
Jorma Hentilä: Ritva Kurki – edelläkävijä	255

Toimittajan esipuhe

Ritva soitti vanhemmilleni joskus 80-luvun taitteessa. Hän olisi illalla Lisan kanssa TV-ohjelmassa, jossa puhutaan homoudesta, ja isoisa kannattaisi pitää silloin poissa ruudun äärestä. TV-ohjelmaan pääsy jo sinänsä olisi ollut merkille pantava tapaus, mutta suurempi uutinen perheellemme oli, että Ritva ja Lisa olivat lesboja.

Ensiahdistuksen jälkeen tunsin ylpeyttä Ritva-tädistä, sylikummistani. Vaikutti uljaalta ja rohkealta nousta barrikadeille taistelemaan oikeana pitämänsä asian puolesta.

Ritvan kuoleman jälkeen halusin kunnioittaa hänen muistoaan tavalla tai toisella. Lisa puolestaan etsi jotakuta, joka voisi toimittaa Ritvan kirjoittaman elämäkerran ja päiväkirjat julkaisukuntoon.

Ollako kristitty vai homoseksuaali? Outo kysymys, mutta todellinen tädilleni ja monille ihmisille hänen ympärillään. Hän päätti astua esiin, uhrata aikaansa, vaivaansa ja yksityisyytensä, jotta Suomessa saisi olla kumpaaakin yhtäikaa.

Kirjan ensimmäinen osa *Puu ei kaatunut* on tositarina nuoruusajasta, jolloin Riikkana esiintyvä Ritva oppi tunnistamaan ja tunnustamaan

homoseksuaalisuutensa. Kertomus sisältää runsaasti otteita Ritvan päiväkirjoista ja kirjeenvaihdosta. Toimituskunta on tarvittaessa muuttanut nimiä ja pieniä yksityiskohtia kirjassa esiintyvien henkilöiden suojaamiseksi.

Kirjan toinen osa *Nouse, ole kirkas!* sisältää Ritvan valikoimia päiväkirjamerkintöjä vuosilta 1979–2002, jolloin hänen julkinen toimintansa oli vilkkaimmillaan. Ensitöikseen Ritva herätti uudestaan henkiin homoseksuaalien kristillisen piirin toiminnan. Piiri sai nimen Malkus ja se toimii edelleen aktiivisesti. Malkuksen asiakirja-arkiston lisäksi tätini kokosi laajan lehtileikekokoelman.

Olen lisännyt joidenkin päiväkirjamerkintöjen yhteyteen selityksiä, jotka toivottavasti auttavat lukijaa hahmottamaan, kuka kukin ja mitä mikin on.

Allekirjoittaneen lisäksi kirjan toimituskuntaan kuuluvat Ritvan puoliso Lisa Byland sekä ystävät teol. yo Leena Seivo ja Setan entinen puheenjohtaja, toimittaja Jorma Hentilä. Hentilä on myös kirjoittanut teokseen epilogin, jossa tarkastelee Ritvan kasvua ”homojen apostoliksi” ja hänen taisteluaan seksuaalisen tasa-arvon puolesta Suomessa ja sen evankelis-luterilaisessa kirkossa.

Oulussa syksyllä 2019

Raija Kurki

*”Kiipesin puuhun, korkealle, korkealle suureen
kuuseen. Pääsin maailmani yläpuolelle. Tuuli
huojutti puuta, se pelotti. Ja helpotti.
Puu ei kaatunut, minä en pudonnut. (s. 61) ”*

Ritva Kurjen esipuhe

Olen syntynyt Antreassa talvisodan syttymisen jälkeisenä yönä. Syntymäpäivinäni on aina muisteltu, miten Viipuria ja Ensoa pommitettiin niin että meilläkin ikkunat helisivät.

Evakkomatkalta lähdin kymmenen päivän ikäisenä siskojen ja äidin sylissä. Lähtöä edeltävänä iltana myöhään setäni antoi minulle hätäkas-teen. Toinen evakkomatka alkoi, kun olin neljän ikäinen. Synnynnäinen matkailija elämän merellä siis!

Vakituisen asuinpaikan perheemme sai Hämeestä.

Kasvoin pienessä maalaiskylässä evankelisessa kodissa ja hyvin uskonnollisessa ympäristössä. Kuulin Jumalan sanaa joka viikko kodissani, kylällä, kirkossa, kesäjuhlilla. Isäni Antti Kurki oli maanviljelijä, joka kiersi pitämässä raamattutunteja pienille piireille eri puolilla eteläistä Suomea.

Olen pitänyt itseäni uskovana ihmisenä koko ikäni. Sen lisäksi koin voimakkaan henkilökohtaisen uskonnollisen herätyksen yhdeksäntoistavuotiaana. Se oli vahva kokemus Jumalan läsnäolosta, eikä ole jäänyt ainoaksi elämässäni. Koska Raamattu oli minulle tuttu kirja, tunsin

myös sen kielteiset lauseet homoseksuaalisuudesta jo hyvin nuorena.

Minulla on ehkä viisivuotiaasta lähtien muistikuvia, kuinka olin koko olemuksellani ihastunut ja rakastunut tyttöön tai naiseen. Ahmin häntä silmilläni, kuuntelin hänen ääntään korvat hörössä ja ihailin häntä niin suunnattomasti! Näin jälkeenpäin tunnistan ne selviksi rakastumisen merkeiksi, todellisiksi rakkauden tuntemuksiksi viisivuotiaalla.

Koulussa en oikein ymmärtänyt toisten tyttöjen ihastuksia poikiin. Melkeinpä häpesin heidän puolestaan heidän avointa seksuaalisuuttaan, jonka he mielestäni osoittivat jännittyneillä kikatuksilla ja kuiskutuksilla pojista. Päiväkirjaani olen muutaman kerran kirjoittanut 14-vuotiaana: ”Olenkohan vähän epänormaali, kun pojat eivät kiinnosta minua siinä mielessä kuin muita tyttöjä?”

Tulin oikein hyvin toimeen poikien kanssa. Tunsin itseni ihmisenä tasavertaiseksi heidän kanssaan. Joissakin tilanteissa minua loukkasi erilainen kohtelu tyttöjen ja poikien välillä. Muistan hyvin, kuinka isä päästi pojat katsomaan, kun vasikka teurastettiin. Minut hän käski oven taakse, jännittävän tapahtuman ulkopuolelle. Se oli turhaa suojelua, joka loukkasi.

Jännitys ja sähköisyys on aina puuttunut suhteistani poikiin ja miehiin. Siksi minulla on myös ollut varaa olla itsenäinen ja riippumaton heistä. Naisen perinteinen rooli ja kristilliset hyveet, kuten alamaisuus miehelle, miehen ’apuna’ oleminen tai äitiys itsestään selvänä elämäntehtävänä, eivät mitenkään sopineet minulle. En halunnut olla sellainen nainen, mutten halunnut olla myöskään mies. Tämä ristiriita oli minulle pitkän aikaa hämmäntävä ja vaikea pala purtavaksi.

Kuusitoistavuotiaana totesin, etten ole kertakaan rakastunut poikaan, ja tunsin itseni tietenkin varsin oudoksi tyttöjoukossa. Kaksi suurta rakkautta toiseen tyttöön minulla silti oli jo ollut.

Tyttöön rakastuminen tapahtui luonnollisesti, itsestään selvästi. Kun kuka tahansa rakastunut jännitin aamulla, näenkö hänet tänään koulussa ja puhuuko hän minulle jotain. Hänen hymynsä tai sanansa määrasivät päiväni kurjuuden tai ihanuuden. Jokainen, joka on rakkauden kokenut, ymmärtää tämän tunnetilan.

Jostain syystä, lienee johtunut paljosta lukemisesta, tunsin homosek-

suaalisuus-sanan. Tiesin sen olevan jotakin hirvittävää, likaista ja saastaista, jota en osannut edes kuvitella. Raamattuni tunsin hyvin ja tiesin, että homoudesta on seurauksena kuolemantuomio ja helvetti. Ratkaisuni silloin oli homouden kieltäminen – siis sen kieltäminen, että hyvät ja lämpimät tunteeni olisivat olleet homoutta. Puhuin rukouksessa Jumalalle, että ”sinä ainakin tiedät ja näet, että rakastamme toisiamme ja ettei siinä ole mitään pahaa.”

Keskikoulun jälkeen kävin kristillisen kansanopiston, kansankorkeakoulun. Opiskelin Suomen Kirkon Seurakuntaopistossa kolme vuotta, ja valmistuin aikanaan sen nuoriso- ja sosiaalialan linjalta diakoniksi. Varsinaisen leipätyöni tein Lomayhtymän sosiaalisihteerinä, jossa toimesta olin lähes kolmekymmentä vuotta.

Olin jo 26-vuotias, kun myönsin itselleni olevani homoseksuaalisesti tunteva nainen, naista rakastava nainen. Sen myöntäminen oli vapauttava kokemus. Tunsin saapuneeni kotiin, eheydyin kokonaiseksi rehelliseksi omaksi minäkseni.

Tämä tapahtui vuonna 1966, jolloin piispojen homoseksuaalisuuttakin käsittelevä lausuntokirjanen *Ajankohtainen asia* ilmestyi. Lausunnossa homoseksuaalisuus määriteltiin yksiselitteisesti synniksi ja holtittomuudeksi, josta piti vain ryhdistäytyä, pidättyä, katua ja parantua. Lain edessä se oli edelleenkin rikos ja lääketieteen silmissä sairaus. Ja minä kun tunsin itseni niin terveeksi, tasapainoiseksi, onnelliseksi ja eheytyneeksi! Merkillinen sairaus, rikos ja synty. Sairaus, joka parannetaan vankilalla. Rikos, jota psykiatrit yrittävät parantaa sähköshokeilla ym. Synty, joka lähensi minun suhdettani Jumalaan, teki Jumalan rakkauden todelliseksi.

Vaikka edessäni silloin oli useita yksinäisiä vuosia, olin tästä asiasta rauhallinen ja sovussa itseni, Jumalan ja ihmisten kanssa.

Nykyisen elämäntoverini kanssa olimme asuneet yhdessä noin seitsemän vuotta, ennen kuin kuulimme Setasta. 70-luvun lopulla salailumme loppui ja tulimme, kuten sanotaan, ulos kaapista.

Ritva Kurki

Puu ei kaatunut

*Kaipaan rakkautta ja toisen ihmisen
läheisyyttä, ja tunteeni kohdistuvat omaan
sukupuoleeni. Tämän ymmärtäminen vei
minulta vuosia, vuosikymmeniä.*

*Kuvaan tässä kirjassa, kuinka uskovaisten
kodin lapsesta kehittyi uskovainen lesbo.
Päiväkirjamerkintäni kertovat enemmän kuin
muistikuvat.*

Riikka oli pieni tyttö sodan jälkeisenä pula-aikana. Isä viljeli maata, äiti hoiti karjaa ja lapsia. Elettiin tavallista maaseudun elämää.

Kotitalo seisoj peltojen keskellä, ja kylän muut viisi taloa piiloutuivat metsien reunoille puitten taa. Isä otti joskus kylän koko lapsilauman kyytiin hevosen kärryille. Se oli Riikalle aina ylpeyden hetki. Hänen mielikuvituksessaan tuo pieni matka pellolle oli kuin kuninkaan kulkue linnan portista liput hulmuten.

Puolen kilometrin päässä mutkitteli hiekkainen maantie. Neljä kertaa päivässä kulki linja-auto, mutta sitä käytettiin vain, kun lähdettiin pidemmille matkoille. Kauppaan, kouluun ja kirkolle kuljettiin hevosella, jalan tai suksilla, koska kirkonkylään oli vain kolme kilometriä.

Riikka nukkui peräkamariissa yhdessä nuoremman veljensä kanssa. Uni ei millään tullut silmään ennen kuin iltarukous oli sanottu ääneen isän, äidin tai vanhemman siskon kanssa. Eihän se uni aina tullut heti silloinkaan. Varmin tapa saada äiti tulemaan vielä kerran vuoteen ääreen oli huutaa kuorossa: ”Äiti, siunataan, siunataan!” Sitä ei lempeä ja rauhallinen äiti voinut lapsilta kieltää.

Perhe kävi usein sunnuntaisin kirkossa. Vielä useammin he menivät iltaseuroihin, seurakuntailtaan tai hartaustilaisuuteen. Näihin kokoonnuttiin vuorotellen kyläläisten kodeissa. Puhujaksi tuli milloin seurakunnan pappi, milloin vieraileva saarnaaja.

Äidin lämpimään syliin nojaten Riikka kuunteli Jumalan sanan julistusta elämänsä alusta lähtien. Raamatullisten sanojen ehtymätön virta kulki hänen lävitseen ja ylitseen, virsien ja laulujen soinnut tuudittivat turvallisuuden tunteeseen, jonka usko ihmiselle antaa.

Tytöistä nuorimpana Riikkaa hellittelivät kaikki, äiti, isä, sisarukset, tädit ja sedät. Suuren perheen rakkaus ja Jumalan turva tukenaan Riikka kasvoi. Iloisena ja huolettomana hän leikeissään tutki ympäristöään ja oppi uutta.

Ennen kouluun menoa Riikan toverina oli naapurin pieni Sinikka, jonka kanssa päiväkaudet kuluivat leppoisissa puuhissa. Leikittiin prinssiä ja prinsessaa, kotia ja koulua loputtomiin.

Koululeikissä oli erityistä hohtoa. Sinikka halusi olla opettaja, koska opettaja saa määrällä. Riikka tyytyi mielellään oppilaan osaan. Sinikan isosisko tuli joskus mukaan leikkiin. Hän tiesi jo, millaista koulussa todella oli. Riikka ihaili häntä niin, että aivan henkeä salpasi.

Kun Sinikan perhe muutti pois kylästä, Riikan leikkitovereiksi jäivät veljet ja kylän pojat. Hyvin hän joukon jatkona selvisi.

Riikalla oli juhlava porukkaan vihkiytymisen tunne silloin, kun he joukolla ryömivät tyhjillään olevaan kanalaan. Lattialla oli vielä oljet ja kanan kuivunutta kakkaa, höyheniä luukkujen reunoissa. Kanoille sahatuista neliskulmaisista aukoista pojat ryömivät viimeiseen mahdolliseen nurkkaan. Riikka perässä.

Siellä kierrettiin sanomalehden repaleesta savukkeita. Tulitikut ilmesyivät jonkun sankarin taskusta. Rutikuivat oljet alla, lautakarsinat ympärillä, vain vaivoin ryömittävät lukuisat aukot ennen ulko-ovea. Porukan johtaja oli valinnut sopivan paikan salaisen tupakoinnin kokeilulle.

Tupakointi oli Riikalle pettymys. Ei se ollut hauskaa.

– Hei, kokeillaanko sitä nyt?

Riikka ei tiennyt mitä. Kysyvä katse kiersi pojasta toiseen. Riikkaan vilkaistiin.

– Tehdään vain.

Ritva Kurki (1939–2016) oli 26-vuotias uskova kristitty, kun totuus teki hänet vapaaksi. Hän myönsi itselleen, että on lesbo.

Samana vuonna ilmestyi piispojen lausunto *Ajankohtainen asia*, jossa homoseksuaalisuus määriteltiin synniksi, josta piti ryhdistäytyä, pidättyä, katua ja parantua. Ritva tunsu itsensä kuitenkin terveeksi, onnelliseksi ja eheytyneeksi.

Ritva alkoi taistelun kohtalotoveriensä puolesta. Hän herätti henkiin homoseksuaalien kristillisen piirin. Kasvot ja yksityisyys menivät, kun taistelu jatkui mediassa, toimikunnissa, sukulaisten ja ystävien parissa.

Päiväkirjojen ja säilyneen kirjeenvaihdon pohjalta Ritva kirjoitti nuoruutensa elämäkerran *Puu ei kaatunut*.

Taisteluvuosien päiväkirjamerkinnoissä *Nouse, ole kirkas!* Ritva kuvaa kohtaamisia kristillisen elämän eri puolilla piispoista rivikristittyihin. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon historian eräs aikakausi saa niissä ihmisen kasvot.

Kirjan päätteeksi Setan entinen puheenjohtaja, toimittaja Jorma Hentilä asettaa Ritvan toiminnan laajempiin kehyksiin työssä seksuaalisen tasa-arvon ja yhdenvertaisten ihmisoikeuksien saavuttamiseksi.



9 789528 018834